

SCI-CONF.COM.UA

**INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF SCIENCE, TECHNOLOGY
AND EDUCATION**

**PROCEEDINGS OF VII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
APRIL 11-13, 2024**

**VANCOUVER
2024**

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SCIENCE, TECHNOLOGY AND EDUCATION

Proceedings of VII International Scientific and Practical Conference

Vancouver, Canada

11-13 April 2024

Vancouver, Canada

2024

UDC 001.1

The 7th International scientific and practical conference “Innovative development of science, technology and education” (April 11-13, 2024) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2024. 453 p.

ISBN 978-1-4879-3792-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-education-11-13-04-2024-vankuver-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: vancouver@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2024 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2024 Perfect Publishing ®

©2024 Authors of the articles

ВАЖЛИВІСТЬ СЕНСУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ: В. ФРАНКЛ, Е. ФРОММ

Шиделко Анна Володимирівна

к. соц. н., доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
Інституту управління, психології та безпеки,
Львівський державний
університет внутрішніх справ

Яремко Марія Русланівна

студентка 3 курсу, спеціальності 053 «Психологія»
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація. Представлено філософсько-психологічні роздуми про важливість «єдиного сенсу» у житті людини. Описано логотерапію В. Франкла, а також праці Е. Фромма. Виокремлено такі провідні аксіологічні компоненти в житті людини: страждання, волю, любов, віру і, те що їх об'єднує – відповідальність.

Ключові слова: сенс, життя, В. Франкл, Е. Фромм, воля, любов, віра.

Кожна людина є в пошуках власного сенсу. Але що таке, цей «сенс»? Ще з давнини філософи, вчені, науковці та дослідники намагались віднайти цей «єдиний сенс буття людського». Але що ж з цього вийшло? Чи знайшов хтось відповіді на такі запитання, як «чому», «заради чого», «навіщо» тощо? Багато авторів все-таки не змогли знайти конкретної відповіді, але якщо знаходили, то це було або лише їхнє суб'єктивне мислення стосовно свого сенсу життя, або сенсу життя окремої групи людей, або ж це була «розширена думка» – думка без конкретної відповіді, яку кожен сприймає по різному, тобто суб'єктивно. Звернення до такої філософсько-психологічної тематики, на наше переконання, є актуальним і на часі.

Провідною тезою представленої статті не є знаходження «єдиного сенсу»,

який підійде кожному. Головна мета, яку постараємося розкрити – це дослідити та намагатись з'ясувати важливість цього сенсу в житті людини. Усі роздуми представлені у статті будуть описані в рамках різних філософських та психологічних підходів, а особлива увага буде приділена логотерапії В. Франкла та працям Е. Фромма.

Передусім, визначимо поняття «сенса». «Сенс – це суть будь-чого; його зміст». У нашому ж контексті це сенс життя, тобто його суть, те «навіщо?», яке кожен намагається віднайти й пояснити для себе. Екзистенціальна психотерапія опирається на допомогу пацієнтам усвідомити та осмислити власні погляди на життя, цінності, а також, при потребі, змінювати свій життєвий шлях з прийняттям власної відповідальності за свій життєвий вибір. Логотерапія – це напрям екзистенціальної терапії, який спрямований, власне, на пошук сенсу життя, навіть, якщо він полягає в стражданнях людини. Так, саме страждання може бути ключовим сенсом життя деяких людей. Сенс життя ніколи не є заданим, і людина повинна сама віднайти його. Як раз, таки, сенс людського життя полягає в тому, щоб вміти надавати цьому життю сенс.

Якщо ж повернутися до страждань, то у В. Франкла, у його праці «Людина в пошуках справжнього сенсу» наводиться гарний приклад одного з його пацієнтів, який втратив свою дружину, і у нього через це виникла глибока депресія. В. Франкл, замість того, щоб почати підбадьорювати клієнта, поставивши йому запитання: «Що б сталося, якби ви померли першим, а ваша дружина вас пережила?». «О, – відповів він, – для неї це було б жахливо; вона б так страждала!». «Бачите, таке страждання її оминуло, і саме ви позбавили її цього болю – звісно ж, ціною власного» [1, с. 122]. На прикладі цієї ситуації розуміємо, що людина готова навіть страждати, якщо переконається, що в її стражданнях також існує певний сенс. Саме в такі моменти, моменти самопожертви, інколи ці страждання перестають бути для людини стражданнями, адже вони стають сенсом.

В. Франкл своєю філософією вважав, що істинним джерелом сенсу є вбачати сенс в тому, що людина вже має, тобто, цінувати це. В. Франкл – не

лише славиться тим, що він був відомим психотерапевтом та психіатром, але і тим, що у 1942 році він потрапив до концтабору, де, буквально, побував у «пеклі» і вийшов звідти живим. Якщо знову згадати вищенаписане про страждання та їхній сенс, то хочеться також висловити одну з ключових ідей його славнозвісної книги, про яку вже було сказано, що люди, в яких була якась мета, так званій «сенс їхнього виживання» в концтаборі, протрималися довше за тих, в кого цього сенсу не стало. Тобто, знову ж таки, люди у своїх стражданнях також вбачали сенс. Для них цим сенсом могло бути будь-що: зустріч з родиною, з якою їх розділили; хтось хотів закінчити свої справи (дописати книгу, провести дослідження тощо); хтось просто жив думками про омріяну свободу і чекав її.

Про свободу як В. Франкл, так і Е. Фромм, у своїх працях писали [1; 2; 3], що свобода – це є суб'єктивне сприйняття своєї реальності кожної людини. Тобто, людина може бути на так званій «свободі», проте це не означає, що ця людина по справжньому є вільною. Так само і навпаки – людині можуть постійно намагатись «обмежити» цю свободу, проте людина і надалі залишатиметься вільною. Свобода – це те, що у голові людини та тільки вона обирає, чи вільна вона. Як зазначав В. Франкл: «Людина не може уникнути обставин, але людина може обрати своє ставлення до них». Також, людина сама здатна вирішувати, яким надалі буде її існування, тому тут можна додати, що одним з ключових елементів сенсу є воля до чогось [1].

На противагу стражданням, сенс життя людини може бути у пізнанні чогось: добра, краси, культури, або ж іншої людини. З усіх позицій можна виділити таке поняття, як любов. «Любов – це активна цікавість до життя та розвитку того, що ми любимо» [2, с. 54]. Якщо ж бракує зацікавлення, то це означає, що любові, як такої, не існує.

Е. Фромм виділяє кілька видів любові, а саме: братня любов, материнська любов, еротична любов, любов до себе та любов до Бога. Братня любов – любов між рівними; любов до свого ближнього. Цю любов часто можна спостерігати як у деяких релігійних течіях, так і під час різних людських випробувань, як от

для прикладу, війна. Якщо розглянути контекст війни, то тут братерська любов також слугує для багатьох людей сенсом життя, адже багато воїнів готові навіть втратити це життя заради свого народу, свої близьких. Якщо ж повернутися до релігійного питання, а саме християнства, то в Біблії є одна із заповідей: «Люби ближнього свого», і саме тому, віданні християни мають за ціль, яку також можна назвати сенсом їхнього життя, – любити людей, навіть більше, ніж себе. Щодо материнської любові, то за психоаналітичною теорією цю любов вже можна назвати сенсом самим по собі, адже коли у матері народжується дитина, то ця дитина стає сенсом материнського життя [2].

Еротична любов за Е. Фроммом – це абсолютно індивідуальний потяг однієї людини до іншої; а також, вона виступає актом волі, тобто, це низка важливих рішень, під час яких людина обирає чи кохати та бути коханим, чи все-таки, ця людина ще не готова [2]. Проте тут не все так просто, і ця любов має певну кількість суперечностей. Наприклад, за В. Франклом, кохання – це єдиний шлях до того, щоб зрозуміти людську істоту в найглибшій суті її особистості [1, с. 121]. Часто завдяки саме коханню однієї людини можна відкрити та реалізувати потенціал іншої.

Якщо розглядати любов до себе – то це не про егоїзм. Якщо людина не вмє любити себе, то вона не вмє любити інших. Ця любов може стати сенсом життя людини для власного блага.

Любов до Бога проявляється у вірі в нього ж самого, як у справжню істину. Якщо ж розглядати релігійну віру, то тут сенс життя можна навіть «розбити» на три окремих виміри: перший – так звана «святість життя», це - все живе має право на народження; другий вимір – смерть; третій – безсмертя. Якщо в загальному, то релігійне поняття сенсу життя є досить специфічним явищем, адже основним сенсом життя людини є не щось матеріалістичне, а щось вище цього, те, що не доступне розумінню тих, хто не вірить, а саме сенс заради чогось потойбічного, сенс заради воскресіння та возд'яння гріхів на іншому «світі». Знову ж таки, у логотерапії це називається «вищим сенсом» - тим, що перевищує певні інтелектуальні можливості та здібності.

Дуже важко заперечити терапевтичний ефект від віри, якщо людина твердо стоїть на своїх релігійних переконаннях, і в такі моменти це вважається невіддільною частиною її внутрішнього ресурсу. На справді, релігійна віра і страждання є дуже пов'язаними, адже, якщо приділити увагу, наприклад, християнським віруванням, то справжнім сенсом життя християнина є пережиття всіх страждань в цьому світі, які заподіює Сатана, зміцнюючи при цьому свою віру, щоб після смерті обов'язково воскреснути та бути прощеним [4].

Підсумовуючи зазначимо, що відповідно до викладеного матеріалу й аналізу його, констатуємо, що сенс людського життя для кожного є різним. Проте, якщо виокремити всі аспекти згадані вище, а саме: страждання, волю, любов, віру тощо, тоді можна помітити, що їх всіх об'єднує одна велика риса - відповідальність. Людська істота створена так, що вона повинна надавати сенс всьому, навіть власному життю. Лише людина відповідальна за своє життя, та за те, який сенс вона йому надасть. Людина, яка знаходить свій сенс життя - чи то від радості, чи то від горя, – по-справжньому є сильною як психологічно, так і фізично. Така людина є стійкою до будь-яких змін та обставин. І, щаслива у цьому житті незважаючи ні на які випробування, які є на її життєвому шляху.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків : КСД, 2023. 160 с.
2. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків : КСД, 2022. 148 с.
3. Фромм Е. Втеча від свободи. 2-ге вид. Харків : КСД, 2022. 302 с.
4. Кучера Т. Релігійне сприйняття сенсу життя. Втрата і знаходження сенсу в бутті людини: можливості психоаналізу, арт-терапії і філософської публіцистики. 2018. С. 49–66. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/26012/Vtrata%20I%20Znakhodzhennia%20Sensu%20V%20Butti%20Liudyny.pdf?sequence=1#page=49>.